

<https://doi.org/10.52027/801346-php-244>
hratch.tchilingirian@inalco.fr

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ՝ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ «ԳԻՏԱԿԱՆ»Ը

ՀՐԱՉ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

*Օքսֆորդի համալսարան եւ INALCO,
Արեւելեան լեզուներու եւ քաղաքարթութեանց հիմնարկ,
Փարիզ*

Ընդհանրապէս՝ գիտական շափանիշներու եւ ուսումնասիրութեան մեթոտաբանութեան հարցերը մնայուն խնդիր եղած են ու կը մնան գրեթէ բոլոր գիտակարգերուն մէջ, ներառեալ՝ մեր օրերու հայագիտութեան աշխարհը:

Որպէս հասարակական գիտութիւններու բնագաւառի մարդ եւ որպէս բանասիրութեան աշակերտ, նախ նշեմ, որ «գիտութիւն» եւ «գիտական» եզրերը կ'օգտագործեմ որպէս հոմանիշ անգլերէնով *scientific* (գիտական), *academic* (ակադեմական) կամ *scholarly* (ուսումնական) հասկացութիւններուն, որոնք սերտօրէն փոխկապակցուած են այդ լեզուին մէջ: Նմանապէս, Արդի հայերէնի բացատրական բառարանին (1976) մէջ «գիտութիւն» բառը ներկայացուած է որպէս «բնութեան եւ հասարակութեան զարգացման օրէնքները եւ շրջապատող աշխարհի վրայ ներգործելու միջոցները բացայայտող գիտելիքների ամբողջութիւնը»:

Այսօր, Հայաստանի մէջ մարդկային (հումանիտար) եւ հասարակական գիտութիւններու, ներառեալ՝ բանասիրութիւնը, ինչպէս նաեւ այլ գիտակարգերու մէջ մասնագիտական շափանիշներու հետեւելու խնդիրը գիտական տարբեր համայնքներու օրակարգին վրայ է: Հայրենի գործընկերներու հետ իմ ունեցած բազմաթիւ քննարկումներուս ու զրոյցներուս ժամանակ, այս հարցը մնայուն մտահոգութեան առարկայ է: Այսինքն՝ ինչպէ՞ս տարբերել կամ զանազանել գիտական տեսակէտները կամ լուրջ ուսումնասիրութիւններու արդիւնքները՝ անձնական, երբեմն

նոյնիսկ՝ չփաստարկուած կարծիքներէ կամ ենթագիտակցական կողմնակալութենէ: Կոշտ ասած՝ ինչպիսի՞ չափանիշներով կամ սկզբունքներով կարելի է հանրամատչելի թերթի կամ պարբերականի մը մէջ հրատարակուած խմբագրական մը կամ անձնական կարծիք մը զանազանել գիտահետազոտական միջազգային չափանիշները յարգած աշխատանքի վրայ հիմնուած վերլուծութիւններէ:

Ընդհանուր առմամբ, ինչպէս ծանօթ է բոլորիս, գիտական չափանիշները ստեղծուած, օգտագործուած եւ ընդունուած են տուեալ գիտակարգի մասնագէտներու եւ գիտաշխատողներու համայնքին կողմէ, եւ իբրեւ այդ համաշխարհային կամ համընդգրկուն («կլոպալ») ընդունելութիւն ունին ժամանակի ընթացքին փորձարկուած ու հաստատուած օրինաչափութիւններու վերածուած ըլլալով: Անշուշտ, ժամանակի ընթացքին նոյնպէս գիտական ուսումնասիրութիւններու այդ չափանիշները եւ մեթոտները, մօտեցումներն ու գործիքակազմը աստիճանական մշակումներու եւ կատարելագործութեան գործընթացներէ անցած են, գիտական համայնքներուն կողմէ անընդհատ զարգացուած ու բարելաուած:

Այսօր եւս, միջազգային գիտական չափանիշներու կիրարկումը եւ օգտագործումը անհրաժեշտութիւն է Հայաստանի մէջ բոլոր՝ եւ պատմական երկար աւանդոյթներ ունեցող, եւ նորայայտ կամ նորամուտ գիտակարգերուն համար, ներառեալ՝ անպայմանօրէն հումանտար եւ հասարակական գիտութիւնները:

Եթէ կ'ուզենք, որ միջազգային գիտական աշխարհը Հայաստանի գիտահետազոտական արտադրանքը, մասնաւորաբար՝ հայագիտութեանն առնչուող բազմատեսակ ուսումնասիրութիւնները, ընդունի որպէս մրցունակ, գիտական ներդրում, պէտք է անպայմանօրէն կիրարկենք իւրաքանչիւր գիտակարգի համար վերջինովս զբաղող միջազգային գիտական համայնքին որդեգրած չափանիշներն ու մեթոտաբանական գործիքները: Այստեղ պէտք է արձանագրեմ, որ Հայաստանի մէջ կան հրաշալի բանասէրներ եւ այլ գիտակարգերու մէջ եւս բազմաթիւ մասնագէտներ ու գիտաշխատողներ, որոնց աշխատանքները միջազգային հանդէսներու եւ մասնագիտական հատորներու մէջ արդէն իսկ հրատարակուած են ու լայն ընդունելութիւն գտած: Պէտք է ձգտիլ անընդհատ լայնցնել անոնց շրջանակը:

Եւ վերջապէս, պէտք չէ գիտականը հակադրել «ազգային»ին կամ «հայրենասիրութեան»: Որպէս գիտաշխատողներ, գիտնականներ եւ մասնագէտներ, իւրաքանչիւրս կոչուած ենք ծառայելու ճշմարտութեան,

փաստացի իրողություններու վերհանման ու վերլուծման, եւ սերունդներու գիտական լուսաւորութեան, այս բոլորը՝ մեր մասնագիտացած գիտակարգին պահանջած միջազգային սկզբունքներուն, չափանիշներուն եւ մեթոտներուն հիման վրայ: Այսօր եւ ապագային՝ Հայաստանի մէջ բարձրորակ, միջազգային չափանիշներուն համապատասխան, գիտահետազօտական արտադրանք տալը ամենահայրենասիրական աշխատանքն է:

Մեր գիտական համայնքին մէջ թերեւս պէտք է շեշտադրումը տեղափոխել. այսինքն՝ խօսիլ ո՛չ միայն ուսումնասիրութեան թեմաներու մասին, այլ նաեւ անոր մասին թէ այդ թեմաները ինչպէ՞ս կ'ուսումնասիրուին, ինչպիսի՞ գիտական մեթոտաբանութեամբ ու գործիքակազմով:

Հայագիտութիւնը պէտք չէ էթնիկանացել (ethnicize) եւ առ այդ անզգալաբար լուսանցքայնացնել հայութեան նպաստը համամարդկային մշակութային արժէքներուն: Պէտք չէ նեղ «տուփի» մէջ դնել զայն, այլ աւելի լայն բացուիլ համաշխարհային գիտական աշխարհին: Հաւանաբար Հայերը միակ ազգն են, որ սրբացուցած են Սուրբ Գրոց, Ոսկեդարի Թարգմանիչները: Այսօր, մենք ալ կոչուած ենք գիտական աշխարհի հարուստ աւանդին թարգմանիչները դառնալու. հայագիտութիւնը աւելի լայնածաւալ հրամցնելու միջազգային հանրութեան եւ միաժամանակ միջազգային գիտելիքներն ու փորձը օգտագործելու ի սպաս Հայաստանի մէջ գիտական միտքի եւ հնարաւորութիւններու շարունակական զարգացման:

Գիտական բարձր չափանիշներն ու մրցունակ մեթոտաբանութիւնն են, որ պիտի երաշխաւորեն հայագիտութեան, հայ բանասիրութեան, պատմագիտութեան, գրականագիտութեան, արուեստաբանութեան - ի դէպ՝ հայագիտական որեւէ ոլորտի - դերն ու նպաստը միջազգային մակարդակներու վրայ:

TCHILINGIRIAN HRATCH EPILOGUE: THE "SCIENTIFIC" IN ARMENIAN STUDIES

Summary

This article addresses the enduring issue of scientific standards and methodological approaches in various fields of study, with a particular focus

on contemporary Armenian studies. It examines the necessity of adopting internationally recognized scientific standards and methodologies in the humanities and social sciences in Armenia to ensure the global competitiveness of Armenian research. The discussion emphasizes the distinction between personal opinions and rigorous scientific analysis, advocating for the consistent application of scholarly principles. The article also highlights the importance of integrating Armenian studies into the global scientific community. It concludes by urging Armenian researchers to adopt high-quality research methodologies and international standards to enhance the global recognition and impact of Armenian scholarship.

Keywords - *Armenian studies, scientific standards, humanities, research methodology, social sciences, international competitiveness, scholarly principles, academic quality.*